

Anmeldelser

Kenneth Boulding, *Three Faces of Power*, Newbury Park & London: Sage Publications, 1990, 264 s., £ 15.75.

Kenneth Boulding er økonom, fredsforsker og kvæker (ikke nødvendigvis i den rækkefølge), Distinguished Professor of Economics Emeritus ved University of Colorado i Boulder. Han regnes som en af hovedgrundlæggerne af freds- og konfliktforskningen. Efter mere end 30 bøger om økonomi, organisation, etik, sociale systemer, konfliktteori mm. har han i en alder af 80 år skrevet en bog om magt. Den er spændende og ikke det mindste gammeldags, hverken i stil eller indhold. Udgangspunktet er klart tværdisciplinært: »the concept of power spans from the physical sciences right through the social sciences« (p. 9).

Bogen indledes med en gennemgang af magtbegrebets behandling hos økonomer, psykologer, historikere, sociologer, politologer og filosoffer. Ingen af disciplinerne får særlig høje karakterer. Sociologiens bidrag kaldes for eksempel »surprisingly meager«, og politologerne får at vide, at Boulding ikke har kunnet finde »a systematic treatise by a political scientist of the theory of power«, hvorefter han karakteriserer den ret udbredte bog af Steven Lukes (*Power: A Radical View*) som »a charming little essay, but to my mind not very profound« (p. 12).

Således beredt inviterer Boulding til sit eget forsøg på at formulere en generel, tværdisciplinær teori om magt. Efter de nævnte skudsmål til disciplinerne kan det ikke overraske, at han her i højere grad bygger på sin egen forskning i sociale systemer end på foreliggende bidrag til magtteori.

Den korte definition af magt er ikke specielt ny: »power is the ability to get what one wants« (p. 15). Det første kapitel gennemgår »The Nature of Power« og præsenterer de tre magttyper, som udgør bogens analytiske hovedsondring; den første er »Destructive power«, magten til at ødelægge. Den modsvarende karakteristiske adfærd er »Threat« og de typiske institutioner, der udøver denne form for magt er politisk/militære.

Den anden kategori er »Productive power«, magten til at skabe, producere. Den modsvarende typiske adfærd er »Exchange«, og institutionerne er de økonomiske. Endelig »Integrative power«, magten til at »create families and groups, to inspire loyalty, to bind people together, to develop legitimacy« (p. 25). De modsvarende institutioner er de sociale, familien, gruppen, samfundet.

I forbindelse med en gennemgang af det komplekse samspil mellem disse tre kategorier formuleres bogens hovedtese, at »integrative power« er »the most dominant and significant form of power, in the sense that neither threat power nor economic power can achieve very much in the absence of legitimacy, which is one of the more important aspects of integrative power« (p. 10).

De følgende kapitler giver en systematisk og ganske detaljeret behandling af dette magtbegreb i forskellige belysninger. Hovedvægten er på en gennemgang

af de tre magtkategorier set som individuel magt («personal power»), kap. 5-8, samt en gennemgang af organisationer, som udøver henholdsvis destruktiv, økonomisk og integrativ magt. Der slutes af med kapitler om magten i et biologisk og samfundsmæssigt evolutionsperspektiv og nogle betragtninger om magten og fremtiden.

Lykkes så det ambitiøse forehavende om en generel magtteori? Både ja og nej. Det er svært at få øje på en mere omfattende gennemgang af magtens aspekter og dynamikker end Bouldings; næsten alt er med, fra barnets magt og magten i ægteskabet, til religionens magt og krigens betydning for civilisationens udvikling. Undervejs er der mange både nyttige og overrumplende indsigter. Men jeg synes ikke, der føres overbevisende belæg for hovedtesen om den integrative magts dominerende betydning.

I en vis forstand bliver bogens hovedstyrke – det brede tværdisciplinære perspektiv – også til den væsentligste svaghed. For det brede perspektiv gør, at de mere præcise spørgsmål om magtens natur og dynamik, som enkelte discipliner arbejder med, enten ikke bliver rejst eller blot diskuteres forbigående. De mere disciplinorienterede magtdiskussioner finder derfor nok ikke mange svar hos Boulding, men får så til gengæld en systematisk oversigt over magtens væsentlige aspekter, på forskellige niveauer og i dynamisk samspil. Og det er bestemt meget mere end »et charmerende lille essay«.

Georg Sørensen
Institut for Statskundskab

Göran Djupsund og Lars Svåsand (red.), *Partiorganisasjoner: Studier i strukturer og prosesser i finske, norske og svenske partier*, Åbo: Åbo Akademis Förlag, 1990, 318 s.

På Nordisk Forbund for Statskundskabs 6. nordiske konference i 1981 etableredes en arbejdsgruppe med forskere, der var interesseret i at analysere de politiske partiers organisationer. Nærværende publikation er et resultat af denne gruppes arbejde. Det skal understreges, at der ikke er tale om et fælles forskningsprojekt med en overordnet og samlende problemstilling, men om et afkast af artikler fra de enkelte forskeres igangværende projekter. Dette giver selvfølgelig bogen en noget disparat karakter, og den skal ikke læses i ét stræk. Intentionen med bogen er at præsentere en række forskellige problemstillinger, som hver især belyser væsentlige sider ved partiorganisationernes virksomhed.

I det indledende kapitel giver Göran Djupsund og Lars Svåsand en kort og koncentreret – og derfor også nyttig – forskningsoversigt over »Partiorganisasjon som forskningsobjekt«. De udskiller tre kategorier af partiorganisationsstudier: 1) strukturanalyser, hvor hovedvægten lægges på analysen af magtforholdene mellem de forskellige dele af partiet; 2) deltagelsesanalyser, hvor vægten lægges på at analysere, hvem aktørerne er i de forskellige dele af partiet; og 3) funktions-

analyser, hvor spørgsmålet er, hvilken rolle partiorganisationen spiller som en del af en større social bevægelse, som en del af det politiske system, og for partiets eksistens. Denne opdeling ligger herefter delvis til grund for struktureringen af de følgende kapitler.

I bogens første del giver Göran Djupsund, Lars Svåsand og Jon Pierre en beskrivelse af udviklingen af partisystemet og organisationsstrukturene i henholdsvis de finske, norske og svenske politiske partier. Her er megen faktisk viden og nyttig information at hente: partiernes »stamtræer«, medlemstal, antal lokal- og regionalforeninger, offentlig partistøtte, organisationsdiagrammer mv. Synd at disse faktiske oplysninger ikke er ført mere up-to-date. Således er for eksempel medlemstallene for de svenske partier kun anført til og med 1976. Disse kapitler demonstrerer det uheldige ved den meget lange produktionstid, som bogen har haft. Den bidrager, der har været pligtopfyldende og afleveret sit manuskript tidligt, og siden ikke har orket at revidere og ajourføre det tre år efter, når resten af manuskripterne er kommet i hus, er dermed ilde stedt. Jon Pierres bidrag er skrevet i maj 1987.

Bogens anden del består af tre casestudier af beslutningsprocesserne på kongres/landsmøder i de tre landes socialdemokratier. Viveca Ramstedt-Silén giver en grundig og rent empirisk analyse af det finske Socialdemokratis kongresser fra 1966-1984, Knut Heidar analyserer tilsvarende Arbeiderpartiets landsmøder fra midten af 1960'erne og frem til 1985-mødet, som gives en særskilt behandling, medens Jon Pierre koncentrerer sig om det svenske Socialdemokratis kongres i 1972. De tre artikler fokuserer især på den indflydelse, de delegerede og partiledelsen har på de beslutninger, der træffes på kongresserne, målt gennem en opgørelse over antallet af stillede forslag, hvem der har stillet dem, ændringsforslag og endelige vedtagelser.

I alle tre lande er tendensen gået i retning af et stærkt stigende antal forslag, – i Norge med den interessante nuance, at forslagenes antal er flere gange større, når partiet er i opposition, end når det er i regering. Partiledelsens indflydelse synes generelt øget blandt andet gennem en sikring af, at vedtagne forslag er formuleret på en sådan måde, at dens manøvre muligheder ikke begrænses. Men analyserne viser på den anden side også, at kongresserne ikke kun er et stumt og føjeligt instrument, som partitoppen kan bruge, som det passer den.

I bogens tredje del fremlægger Göran Djupsund resultaterne af hans analyse af de finske partiers udvalgsystemer og Hilde E. Johansen og Lars Svåsand beskriver den norske udvikling. Sverige er ikke med i dette »udvalgsafsnit«. Igen præsenteres vi for en lang række rent empiriske oplysninger om antallet af udvalg nedsat af partierne, deres størrelse, sammensætning, levetid, funktionsområde osv., osv. En lovet sammenligning mellem den finske og norske udvikling og en behandling af udvalgenes funktioner i partierne (s. 171, 184) har jeg ikke kunnet finde. Redaktørernes opmærksomhed må være blevet afledt af væsentligere ting.

Bogens sidste del omhandler den centrale problemstilling om sammenhængen mellem partiorganisation og vælgermobilisering. Jan Sundbergs artikel om »Lokala partiavdelingar och medlemsinsatser i valarbetet« (i Finland) skal jeg ikke kommentere yderligere, da det i al væsentligt er et forarbejde til hans allerede ud-

komne bog »Lokala partiorganisationer i kommunala och nationella val« (anmeldt i *Politica*, nr.3, 1990). Derimod et par ord om bogens i mine øjne interessanteste bidrag, nemlig Per Selle og Lars Svåsands artikel »Partiorganisation og vælgeroppslutning«.

Det er en ofte fremført påstand, at en af partiorganisationens væsentligste funktioner er at mobilisere og motivere vælgerne til at stemme på partiet. Jo flere medlemmer et parti råder over, desto større er muligheden for at få en stor og stabil vælgertilslutning. Det er blandt andet denne påstand, Selle og Svåsand underkaster en kritisk analyse. De når til det resultat, at der på nationalt niveau – især efter 1970 – er en tendens i retning af, at tilslutningen til et partis organisation og tilslutningen ved valg følges ad. På fylkesniveau viser det sig imidlertid, at der er betydelige forskelle mellem partierne, når det gælder forholdet mellem, hvor stor en del af vælgerne der er medlemmer af partierne, og hvor mange der stemmer på partierne. Højre er for eksempel det parti, der kommer tættest på forventningen om, at valgstyrke og organisationsstyrke vil følges ad, medens Arbejderpartiet afviger fra dette med en stærkere centrum-periferi forskel i medlemstyrken end i valgstyrken. På nationalt niveau bliver de regionale forskelle således visket ud, og det ser derfor ud som om, der er et meget tættere forhold mellem stemmepercent og medlemstal, end hvad der faktisk er tilfældet. Det peger i retning af, at jo lavere aggregeringsniveau de indsamlede data befinder sig på, desto mere uklar bliver samvariansen.

Men er medlemsstørrelsen egentlig et relevant mål? Er det ikke snarere medlemsaktiviteten? Også dette problem behandles i artiklen, og Selle og Svåsands konklusion er: »Dersom inntrykket av økt medlemstilslutning og synkende medlemsaktivitet er korrekt, svekker det betydningen av organisasjonsstørrelse som sådan for valgresultatet.« (s. 257). Et yderligere problem er, hvorvidt medlemskaren er stabil, eller om der er en kraftig udskiftning af medlemmer. En stabil medlemsskare skulle sikre en højere grad af partiidentifikation end en medlemsskare, hvor gennemtrækket er stort. Her viser Selle og Svåsands materiale, at medlemsrotationen er meget høj, og at der med hensyn til graden af partiidentifikation hos henholdsvis medlemmer og vælgere nok er forskel, men at den ikke er så stor, at man kan tale om en fundamental forskel.

Disse resultater relaterer Selle og Svåsand afslutningsvis til dele af den internationale litteratur om partiorganisationernes rolle, og de konkluderer: »Partienes rolle som nasjonale mobiliseringsagenter kan da sees som viktigere enn før, samtidig som partienes rolle som integrasjonsdannende og meningsdannende strukturer går tilbake. Man kan kanskje si at korttidseffekten af partienes mobiliseringsarbeid kan være økende, men samtidig at langtidseffekten og kontinuiteten er minkende.« (s. 264).

Som tidligere nævnt er bogen en samling af bearbejdede arbejdsrapporter fra igangværende og allerede afsluttede projekter. En ajourføring af en række af de indsamlede data, såvel som en lidt omhyggeligere redigering havde været ønskelig. Bogen indeholder bestemt megen nyttig empirisk information, men den giver knap så megen indsigt. En placering af de enkelte bidrag i den internationale teoretiske diskussion havde givet en bedre forståelse af de behandle emners rele-

vans og af konklusionernes betydning og rækkevidde. Men bogen skal afgjort bydes velkommen som et relevant arbejdsbidrag til den igangværende skandinaviske partiforskning.

Danmark hører som bekendt også med til Skandinavien, men her var der altså ikke så meget som et eneste arbejdspapir at hente, da publikationen blev planlagt. På den måde er udgivelsen med til indirekte at give en karakteristik af »the state of the art« i dansk statskundskab.

Lars Bille
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet

Peter Gundelach, Nils Mortensen og Jens Chr. Tonboe (red.), *Sociologi under forandring*, København: Gyldendal, 1990, 547 s., kr. 237,00.

Det har stormat mycket kring dansk sociologi under senare år. Tidvis har vinden nått orkanstyrka på andra sidan sundet. Inte minst de många turerna kring nedläggningen av de olika sociologiinstituten vid Köpenhamns Universitet har riktat sökarljuset mot ämnet. Mitt i denna turbulens finns emellertid tydliga spår av en pånyttfödelse. Inte bara är ett nytt institut för utbildning av sociologer under uppbyggnad vid huvudstadens universitet. Tjugofem år efter starten för systertidskrifterna i Finland och Sverige har dansk sociologförening påbörjat utgivningen av den första nationella kvartalstidskriften: *Dansk sociologi*. Det är en tidskrift som präglas av modernt tänkande, både redaktionellt och typografiskt. Till detta skall nu också läggas utgivningen av en mycket ambitiös sociologisk teorbok: *Sociologi under forandring* – ett närmare 600-sidigt verk redigerat av Peter Gundelach, Nils Mortenson och Jens Chr. Tonboe.

Boken är slutprodukten av ett flerårigt seminariesamarbete mellan sociologer från olika delar av Danmark. Bidragsgivarna kommer från universiteten i Aalborg, Aarhus och Roskilde samt från olika forskningscentra, högskolor och institut i Köpenhamn. Boken innehåller förutom en längre inledning av de tre redaktörerna tretton tematiskt mycket olika artiklar av lika många författare varav två av redaktörerna, Nils Mortensen och Peter Gundelach, bidrar med en vardera – om normer respektive sociala rörelser – medan Jon Sundbo skrivit två längre texter om postindustrialism respektive klasser. Längst är Heine Andersen med en egen liten bok i boken: en mycket tät, drygt femtiosidig essä om Parsons och Habermas bidrag till den sociala ordningens teori – enligt min mening bokens främsta kapitel. Kortast är Anni Greves artikel om datateknologin och en text om arbetsglädje och dito tvång av Knut Aagard Nielsen – för övrigt den ende av »the Copenhagen six« som lämnat ett bidrag till boken.

Trots att det rör sig om en antologi, har boken en mycket tydlig profil. Ambitionen är att diskutera den klassiska sociologiska teorins förklaringspotential i ljuset av kombinationen av den samtida samhällsutvecklingen, livet och världen efter

1945, och efterkrigstidens sociologisk teoriutveckling. I stort vill jag påstå att redaktörerna har lyckats att få sina medarbetare att hålla sig inom dessa, tämligen vida, ramar. I centrum står således vad sociologins heliga treenighet – Durkheim, Marx och Weber – men också vad mindre stjärnor som Cooley, Michels, Simmel, Spencer, Sumner, och Tönnies idag har att bidra med till tolkningen och förklaringen av hur dagens samhällen och människosammanslutningar förändras. För att komma åt detta har författarna valt att spalta upp samhällsutvecklingen i ett antal delområden såsom ovan antytts. Andra exempel på analytiska snitt som valts för att belysa den sociologiska teorins nuvarande läge är till exempel arbetsmarknaden (Thomas P. Boje), hälsa och sjukdom (Dorte Gannik och Dorrit Schmidt), kön (Karen Sjörup), religion (Ole Riis) mm. Också jordbruket får ett kapitel (Jörn Falk) – ett viktigt område för förståelsen av det danska samhället och ett område som helt missades av de nordiska utvärderarna av dansk sociologi. Men jag saknar i boken ett fält som barnsociologi, där Danmark tycks mig världsledande. Den här typen av uppstyckning av verkligheten har förvisso sina välkända svagheter. Efter att ha plöjt igenom 480 sidor kapiteltext och ytterligare 100 sidor »english summaries« och en gedigen litteraturlista är jag fortfarande inte klar över i vilken utsträckning klassikerna är överspelade och nya teorier och teoretiker komma i dessas ställe. Bilden är splittrad – eller mångfasetterad. Kommen så här långt vill jag dock säga att det blir ingen ny bindestreckssociologi författarna eller redaktörerna åstadkommer utan som helhet är boken ett bidrag till en tämligen väl sammanhållen värdering av den sociologiska teorins status idag.

Nu är det emellertid en kritikers uppgift att vara kritisk. Ett problem som dyker upp i flera av artiklarna i boken är att författarna väljer att ställa »klassikerna« mot en, möjligen två, av dagens mest populära teoretiker. Exempel på den senare kategorin som flitigt förekommer i *Sociologi under förändring* är Jeffrey Alexander, Michel Foucault, Anthony Giddens, Jürgen Habermas och Alain Touraine. Men genom att koncentrera sig på bara en, eller möjligen två, samtida teoretiker blir artiklarna ensidiga på ett mycket påtagligt sätt. Samtidigt förlorar de i teoretisk skärpa. Denna kritik gäller inte samtliga artiklar i boken – den avser bokens helhetsintryck. För egen del vill jag gärna rekommendera ett mer eklektiskt tillvägagångssätt lite i stil med det till exempel Thomas Boje eller Ole Riis använder i sina bidrag. Det finns idag en sådan variation och rikedom i den samtida sociologiska teoridiskussionen – och i närbelägna discipliners analysverktyg – att en koncentration på *en* modern bidragsgivare tenderar att utestänga en hel mängd aspekter som förekommer på det teoretiska fältet. Därtill behövs en tydligare medvetenhet om de teoretiska bidragens och bidragsgivarnas nationella särigheter – på denna punkt är bokens redaktörer alldeles för snälla när de i sin inledning tar dessa författares universella anspråk för givna. Man kan inte diskutera Alexander, Foucault, Giddens, Habermas och Touraine utan att fast förankra dem i den nationella kultur de hör hemma i: Alexander på västkusten, Foucault parisienne, Giddens oxbridge, Habermas västtysk och Touraine fransos – hur kritiska och kosmopolitiska intellektuella de än framstår som är de i allt väsentligt en del av den härskande kulturen i väst; med de regionala särdrag som ovan angetts. Det är samtidigt sympomatiskt att till exempel den brasilianske samhälls-

teoretikern Roberto Unger – eller en kulturteoretiker som Edward Said – överhuvudtaget inte omnämns av någon av bokens många författare.

Denna frånvaron av kontext och globalitet leder mig vidare till en annan, mer närsynt, kritisk anmärkning. En central aspekt i boken är den samtida samhällsutvecklingen och av mycket naturliga skäl utvecklingstendenser i det danska samhället. Därför saknar jag i boken en närmare kontakt och dialog med skandinavisk sociologi, främst dess teoretiskt och empiriskt mest livaktiga del, den norska. Det finns inga referenser till verk av skrivare som Wilhelm Aubert, Ottar Brox, Nils Christie, Johan Galtung, Helga Hernes, Harriet Holter, Thomas Mathiesen eller Stein Rokkan. Också Erik Allardt är frånvarande i den välmatade gemensamma litteraturlistan längst bak i boken. Visst är Danmark i många avseenden mer nordtyskt än nordiskt, mer europeiskt än skandinaviskt, men beröringspunkterna med både den gamla kolonin i nordväst och huvudfienden i nordost – Sverige-Finland – är flerfaldiga. Trots kontakten med både nordamerikansk och kontinental modern sociologi finns något insulärt över dansk sociologi som behöver ifrågasättas.

Låt mig ta ett exempel som ligger mig varmt om hjärtat. Trots att Peter Abrahamson i sitt på många sätt stimulerande och föga klassikerberoende bidrag om »velfærdsstatens sociale dynamik« är livligt engagerad i Walter Korpi och Gösta Esping-Andersens syn på den skandinaviska modellen är han inte i dialog med den internationella diskussionen om den danska välfärdsstaten. Det är inte tillräckligt att i allmänna ordalag citera storheter som Ian Gough eller Claus Offe när vare sig Nils Finn Christiansens artikel i *New Left Review* eller Lars Nörby Johansens bidrag till Peter Floras flerbandsserie om den europeiska välfärdsstaten, *Growth to Limits*, ingår i Abrahamsons socialpolitiska referensram. Så ej heller John Logues eller Alan Wolfes välfärdsstatsanalyser – båda med tydlig förankring i dansk vardag. Genom att utestänga dessa viktiga empiriska bidrag till både den danska och den internationella forskningen inskränks diskussionen i kapitlet till ett för-och-emot eller antingen-eller – Titmuss/Korpi/Esping-Andersen versus Gough/O'Connors/Offe. Till och med den danska välfärdsstatsdiskussionen är värd ett bättre öde än så!

Dessa, i mitt tycke tunga invändningar mot bokens huvudinriktning, leder mig emellertid inte till någon negativ avslutande konklusion. Tvärtom. Sedd från svensk horisont är *Sociologi under förändring* en ovanligt lyckad sammansmältning av två likartade, nyligen publicerade böcker: den av Ulla Bergryd redigerade *Den sociologiska fantasin* och den av Ulf Himmelstrand likaledes redigerade *Mellan vardag och struktur*. De danska redaktörerna och författarna är att gratulera till en ambitiös satsning. Må boken komma väl till pass i den förhoppningsvis snart återuppståndna sociologiutbildningen i landet. Den har goda förutsättningar att bli ett väsentligt bidrag till dansk sociologis pånyttfödelse.

Sven E. Olsson
Finansdepartementet
Stockholm